

FINANSTILSYNET
THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Risikobasert tilsyn

Modul for markeds- og kredittrisiko i forsikring

Evaluering av styring og kontroll

DATO:
26.11.2024

Innhold

Innledning	4
1. Strategi og overordnede retningslinjer.....	5
1.1 Strategi.....	5
1.2 Risikorammer	6
1.3 Sentrale retningslinjer	7
2. Organisering og ansvarsforhold	9
2.1 Styrets rolle og ansvar	9
2.2 Styringsstruktur i foretakets første linje.....	9
2.3 Uavhengige kontrollfunksjoner i andre linje	9
2.4 Ressurser og kompetanse	10
3. Måling av risiko	11
3.1 Administrasjon og verdivurdering av markedsposisjoner	11
3.2 Risikomodeller.....	11
3.3 Stresstester og scenarioanalyser.....	12
4. Overvåking og rapportering	13
4.1 Rutiner for overvåking.....	13
4.2 Styre- og ledelsesrapportering.....	13
4.3 Ekstern rapportering.....	14
5. Uavhengig kontroll i tredje linje.....	15
VEDLEGG Mal for varsel om stedlig tilsyn	16

Innledning

Dokumentet er en veiledning for Finanstilsynets vurdering av forsikringsforetaks og pensjonsforetaks system for styring og kontroll av markeds- og kredittrisiko (kapitalforvaltningsområdet).

Dokumentet er delt inn i fem hovedkapitler: 1. Strategi og overordnede retningslinjer, 2. Organisering og ansvarsforhold, 3. Måling av risiko, 4. Overvåkning og rapportering og 5. Uavhengig kontroll i tredje linje. Hvert av kapitlene inneholder flere avsnitt.

Under hvert avsnitt gjengis aktuelle vurderingspunkter. I formuleringen av vurderingspunktene har Finanstilsynet gjennomgående valgt å bruke ordet "bør", men vi understreker at flere av vurderingspunktene i dokumentet er basert på lov- og forskriftskrav. Regelverk for kundevern er ikke berørt i modulen. Regelverk knyttet til godkjente interne modeller for beregning av kapitalkrav i Solvens II er ikke berørt i modulen.

Vurderingspunktene i dette dokumentet er basert på lov- og forskriftskrav, retningslinjer fra den europeiske tilsynsmyndigheten (EIOPA), aktuelle anbefalinger fra International Association of Insurance Supervisors (IAIS) og erfaringer fra tilsynsarbeidet.¹

I vedlegg følger en mal som, med nødvendige tilpasninger, kan danne grunnlaget for varsel om stedlig tilsyn. Malen følger strukturen i dette dokumentet.

Det er videre utarbeidet hjelpeskjemaer for evalueringen. Skjemaene følger strukturen i dette dokumentet. Under hvert avsnitt skal faktisk status for foretaket beskrives med utgangspunkt i vurderingspunktene.

I evalueringen av det enkelte foretak må en se hen til kompleksiteten og omfanget av virksomheten (forholdsmessighetsprinsippet).

¹ Se finansforetaksloven kapittel 13, forskrifter til finansforetaksloven (Solvens II-forskriften, forskrift om pensjonsforetak), "Guidelines on System of Governance" EIOPA 14/253, IAIS Insurance Core Principles nr. 7 og 8.

1. Strategi og overordnede retningslinjer

1.1 Strategi

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets strategi og strategiprosess for kapitalforvaltningsområdet. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Dokumentasjon og prosess

- Foretaket bør ha en dokumentert kapitalforvaltningsstrategi. Strategien bør være i overensstemmelse med den overordnede risikostrategien og foretakets forretningsstrategi, og gjelde på konsolidert basis slik at den omfatter eventuelle filialer og datterforetak. Strategien bør være vedtatt av styret.
- Strategien bør være viderefremmet til og forstått av organisasjonen. Strategien bør være kjent for relevante beslutningstagere og personell som innehar kontrollfunksjoner knyttet til aktiviteten.
- Styret bør jevnlig og minst årlig revurdere strategien i en klart definert prosess. Prosessen for kapitalforvaltningsstrategien bør ses i sammenheng med prosessene for øvrige risikostrategier.

Strategiens innhold

- Styret bør i strategien gi klare føringer for hvordan kapitalforvaltningen skal utøves, herunder organiseres. Foretaket skal ivareta hensynet til sikkerhet for dekning av forsikringsforpliktelsene, herunder sikre at det er en forsvarlig sammenheng mellom egenskapene til forsikringsforpliktelsene og tilhørende eiendeler gitt nivået på foretakets bufferkapital (sikre god balansestyring).
- Styret bør i strategien sikre at foretakets investeringer oppfyller forsvarlighetsprinsippet (forsvarlig likviditet, sikkerhet, risikospredning og inntjening, herunder hensynta bærekraftsrisiko) og at kundeporteføljer forvaltes i tråd med kundenes interesser. Eiendelene skal være godt diversifisert for å unngå avhengighet av en bestemt eiendel, utsteder eller geografisk område, og uforsvarlig høy risiko i porteføljen som helhet. Eksponering mot verdipapirer som ikke omsettes i et regulert marked skal være på et forsvarlig nivå.
- Styret bør klart definere sin risikoappetitt og risikotoleransegrenser for markeds- og kreditt- risiko, herunder bærekraftsrisiko. Styret bør vurdere å fastsette risikotoleransegrenser i form av tapspotensialer relatert til bufferkapital.
- Styret bør identifisere aktuelle risikoer, fastsette hvordan disse skal måles og styres samt hvordan utvikling av de ulike risikoene skal rapporteres til styret. Styret bør gi klare retningslinjer for tiltak som skal gjennomføres når rammene overskrides eller strategidokumentets øvrige føringer fravikes. Styret bør klart definere ansvar og prosesser for å identifisere, måle, overvåke, styre og rapportere relevante risikoer.
- Det bør klart framgå hvilke investeringsaktiviteter som er tillatte, for eksempel: Tillatte markeder / geografiske områder, tillatte aktivaklasser og tillatte finansielle instrumenter. I enkelte tilfeller må særlig aktsomhet utøves, herunder for eiendeler som kan utgjøre en betydelig konsentrasjon av risiko, derivater og andre eiendeler som er særskilt utsatt for vesentlige og brå verdiendringer, verdipapirer / instrumenter som ikke omsettes i et regulert marked samt komplekse produkter som er vanskelig å verdivurdere.
 - Foretaket kan kun investere i eiendeler og instrumenter hvor risikoen kan identifiseres, måles, overvåkes, styres, kontrolleres og rapporteres.
 - Derivater kan bare brukes dersom de bidrar til å redusere risiko eller på annen måte effektiviserer forvaltningen av foretakets eiendeler eller forpliktelser. Effektivisering av forvaltningen innebærer bruk av derivater uten at dette øker risikoen i den samlede porteføljen. Det bør klart framgå hva formålet med det enkelte instrument er.
- Strategien bør inneholde krav til avkastning. Foretaket bør måle risikojustert avkastning for å gi insentiver til effektiv kapitalbruk. Styret bør fastsette referanseindekser som avkastningen

løpende skal måles mot. Dette gir indirekte føringer for risikosammensetningen i porteføljene og mulighet til å etterprøve avkastningsresultatene.

- I strategien og i tilhørende retningslinjer bør det klart framgå hvordan foretaket i sin kapitalforvaltning skal hensynta bærekraftsfaktorer (faktorer knyttet til miljø, sosiale forhold og foretaksstyring (ESG)). Strategien for kapitalforvaltningen bør være i samsvar med foretakets overordnede strategi for bærekraft. Det bør foreligge retningslinjer for aktivt eierskap.
- Styret i pensjonsinnetninger bør sikre at investeringsprofiler og investeringsuniverset for investeringsvalgprodukter velges i kundenes beste interesse, herunder hensyntar kundenes bærekraftsprefranser.

1.2 Risikorammer

Formålet med dette avsnittet er å vurdere ramme- og fullmaktstrukturen som er etablert for å styre foretakets markeds- og kredittrisikonivå. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Dokumentasjon og prosess

- Dersom de overordnede risikorammene ikke følger av strategidokumentet, bør foretaket ha et eget rammedokument som angir overordnet rammestruktur og rammenivå for foretakets konsoliderte virksomhet innen kapitalforvaltningsområdet.
- Rammene bør vedtas av styret, og tildeles daglig leder med eventuell angivelse av videre delegering.
- Rammene bør evalueres jevnlig og minst én gang i året sammen med strategien for kapitalforvaltningsområdet.

Rammestruktur

- De overordnede rammene bør være knyttet til formen som styret velger for å definere sin risikoappetitt og risikotoleransegrenser. Foretaket bør vurdere å angi slike risikotoleransegrenser i form av tapspotensialer.
- Rammestrukturen bør være tilpasset aktivitets- og risikonivået i foretaket.
 - Foretaket bør vurdere å benytte tapspotensialer (for eksempel VaR-rammer og forventet relativ volatilitet) også for styring av den løpende kapitalforvaltningen.
 - For foretak med et lavt aktivitets- og risikonivå er det naturlig at det etableres en enklere rammestruktur basert på ordinære eksponeringsrammer.
 - Foretaket bør sikre at det er konsistens mellom styrets definerte risikoappetitt og det etablerte rammenivået.
- Styret bør gjennom den etablerte rammestrukturen sikre at alle vesentlige risikoer er styrt:
 - Aksjerisiko, renterisiko² (herunder renterisiko knyttet til forsikringsforpliktelsene), kredittmarginrisiko, valutarisiko (knyttet både til eiendeler og forpliktelser), eiendomsrisiko, kredittrisiko³ (herunder motpartsrisiko knyttet til reassurandører), konsentrasjonsrisiko, ikke-lineær risiko⁴ knyttet til instrumenter med opsjonselementer mv. Foretaket bør hensynta bærekraftsrisiko, herunder klimarisiko.
 - Det bør være rammer for strategisk, maksimal og minimum eksponering for ulike aktivaklasser og delporteføljer. Styret bør gi klare føringer for bruk av det etablerte handlingsrommet, herunder fastsette en klar rebalanseringsstrategi.

² For å styre renterisiko bør foretaket i tillegg til totale durasjonsrammer (følsomhet overfor endringer i rentenivået/parallele skift i rentekurven) vurdere å etablere durasjonsrammer for ulike løpetidsbånd for å styre følsomheten overfor endringer i helning og krumning på rentekurven. Dersom foretaket har aktivitet i utenlandsk valuta, bør renterisikorammer vurderes for alle enkelvalutaer hvor det tas vesentlig renterisiko.

³ Styring og kontroll av kredittrisiko berøres nærmere i Finanstilsynets modul for evaluering av styring og kontroll av kredittrisiko i banker.

⁴ Ikke-lineær risiko kan styres ved å etablere rammer for følsomheten til opsjonens deltaverdi overfor endringer i verdien til det underliggende instrument (gamma-virkningen), rammer for opsjonsverdiens følsomhet overfor endringer i volatiliteten til det underliggende instrument (vega-virkningen) mv. Den ikke-lineære risikoen fanges best opp ved bruk av simuleringsteknikker.

- Det bør være rammer for aktiv risiko, dvs. for risiko knyttet til at aktivasammensetningen avviker fra sammensetningen i en fastsatt referanseindeks.
- Det bør være klare retningslinjer for aggregering av posisjoner (motregning). Dersom det er etablert en liberal praksis for slik motregning bør det i tillegg til nettorammer være etablert bruttorammer. Det bør være klare retningslinjer for bruk av risiko-reducerende teknikker for å sikre effektiv risikooverføring.
- Det bør være klare retningslinjer for styring av likviditetsrisiko, herunder mulige marginkrav knyttet til derivatposisjoner. Foretaket bør løpende utarbeide likviditetsprognoser og minst årlig gjennomføre stresstester.
- Rammene bør være konsistente med foretakets generelle metodikk for måling av risiko. Metodikken, herunder prinsippene for aggregering av posisjoner, bør være godt dokumentert.

Fullmaktsstruktur

- Basert på rammene gitt av styret, bør foretaket skriftlig delegerer rammer og fullmakter til ulike nivåer i virksomheten, helt ned til den enkelte forvalter, herunder utarbeide klare investeringsmandater.
- Rammestrukturen bør utvides / presiseres på lavere virksomhetsnivåer. Hvordan ulike posisjoner skal måles mot etablerte rammer bør være godt dokumentert. Det bør være prosedyrer for å vurdere effektiv risikooverføring (basisrisiko) ved bruk av risikoreducerende teknikker.
- Det bør foreligge rutiner og fullmakter for etablering av kredittlinjer for motparter i derivathandler, for utstedere av verdipapirer og for reassurandører ved inngåelse av gjensikringsavtaler. Foretaket bør i sin interne vurdering av kredittmarginrisiko og kredittrisiko / motpartsrisiko ikke utelukkende eller automatisk støtte seg på eksterne kredittvurderinger. Dersom foretaket gir lån, bør det fastsettes interne retningslinjer for kredittgivingen, se modul for evaluering av styring og kontroll av kredittrisiko i banker.

1.3 Sentrale retningslinjer

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets sentrale overordnede retningslinjer for kapitalforvaltningsområdet. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Retningslinjer for godkjenning av nye investeringsaktiviteter mv.

- Styret bør fastsette retningslinjer for godkjenning av nye investeringsaktiviteter som investeringer i nye markeder og instrumenter og for inngåelse av forvaltningsavtaler, herunder en klar godkjennelsesprosess.
- Godkjenning av nye investeringsaktiviteter mv. bør gis av styret. Som grunnlag for beslutningen bør det utarbeides dokumentasjon som inneholder:
 - En beskrivelse av investeringsaktiviteten
 - En risikoanalyse av investeringsaktiviteten, herunder virkningen av investeringen eller investeringsaktiviteten på foretakets risikoprofil og om investeringen eller investeringsaktiviteten er i tråd med forsvarlighetsprinsippet og i kundenes interesse
 - En vurdering av menneskelige og systemmessige ressurser som kreves for å etablere en god og effektiv risikoovervåking
 - En beskrivelse av nødvendige prosedyrer for overvåking og kontroll av identifiserte risikoer
 - En vurdering av om investeringsaktiviteten er i tråd med foretakets strategi og retningslinjer for bærekraftige investeringer
- Styret, eller annen relevant instans som styret har delegert ansvaret til, bør godkjenne viktige sikringsstrategier og enkelttiltak innenfor foretakets risikostyring før de gjennomføres. I godkjennelsesprosessen bør det dokumenteres at sikringsstrategien gir effektiv risikooverføring.

Øvrige sentrale retningslinjer

- Foretaket bør ha dokumenterte retningslinjer for de enhetene som er tildelt markeds- og kredittrisikorammer, for eksempel forvaltningsavtaler med gruppeinterne og gruppeeksterne forvaltere.
- En forvaltningsavtale bør i tillegg til et klart investeringsmandat blant annet inneholde:
 - Bestemmelser som sikrer oppdragsgivers innsynsrett
 - Bestemmelser om periodisk rapportering fra oppdragstaker og rutiner for rapportering av brudd på avtalen
 - Bestemmelser som til enhver tid gir oppdragsgiver rett til å instruere oppdragstaker med hensyn til utførelsen av oppdraget
 - Bestemmelser som sikrer at oppdragsgiver ensidig kan kreve endring av investeringsmandatet og rapporteringskravene som er stilt til oppdragstaker
 - Bestemmelser som sikre oppdragsgiver rett til å heve avtalen ved eventuelle brudd på investeringsmandatet mv. eller når oppdraget for øvrig er utført på en lite tilfredsstillende måte
- Pensjonsinnretninger skal ha retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljer for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper eller mellom kunder og foretaket.
- Sentrale retningslinjer bør godkjennes av styret eller annen instans som styret har delegert ansvaret til. Styret bør påse at retningslinjene gjøres kjent og gjennomføres i organisasjonen. Retningslinjene bør jevnlig evalueres.

2. Organisering og ansvarsforhold

2.1 Styrets rolle og ansvar

Formålet med dette avsnittet er å vurdere styrets rolle og involvering på kapitalforvaltningsområdet. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Styret bør fastsette og regelmessig vurdere strategier, risikoappetitt, planer og overordnede retningslinjer for å identifisere, styre, overvåke, kontrollere og rapportere markeds-, kreditt- og likviditetsrisiko.
- Styret bør ha et aktivt forhold til risikostyringsprosessen. Styret og ledelsen bør være kjent med sentrale forutsetninger i eventuelle modeller som brukes i risikostyringen, og slike forutsetninger bør jevnlig vurderes.
- Styret bør sikre tilgang til risikoinformasjon ved å fastsette omfang, format og frekvens på rapporteringen på kapitalforvaltningsområdet.
- Styret bør sikre at det er en god risikokultur i virksomheten.
- Styret bør sikre at foretaket har tilfredsstillende internkontroll på kapitalforvaltningsområdet.

2.2 Styringsstruktur i første linje

Formålet med dette avsnittet er å vurdere om foretakets organisering av kapitalforvaltningen er klar, dokumentert og tilpasset virksomhetens størrelse, kompleksitet og omfang. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Foretaket bør ha en styringsstruktur som effektivt gjennomfører foretakets strategi på kapitalforvaltningsområdet. Styringsstrukturen bør sikre løpende engasjement fra foretakets styre, ledelse og ansatte i nøkkelfunksjoner.
- Foretaket bør klart definere hvilken organisatorisk enhet eller gruppe / komité som har ansvaret for den overordnede styringen av risikonivået og oppfølgingen av resultatene.
- Foretaket bør ha enheter / personell med et klart definert operativt ansvar for den løpende styringen av foretakets markeds- og kredittrisiko.
- Foretaket bør ha tilstrekkelig uavhengige enheter / personell i førstelinjen med klart definert ansvar for løpende måling, overvåking, rapportering og kontroll av markeds- og kredittrisiko. Enhetene / personene bør være uavhengig av enheter / personer med resultatansvar. Foretaket bør ha retningslinjer for å sikre tilstrekkelig arbeidsdeling og unngå interessekonflikter. Stillinginstruksjoner og arbeidsbeskrivelser bør foreligge for de mest sentrale medarbeiderne.
- Foretakets godtgjørelsesordninger for ansatte på kapitalforvaltningsområdet bør bidra til å fremme / gi insentiver til god styring og kontroll, motvirke for høy risikotaking og bidra til å unngå interessekonflikter.
- Etter MiFID art. 16.2 skal verdipapirforetak utarbeide hensiktsmessige retningslinjer for ledere, ansatte og tilknyttede agents personlige transaksjoner, jf. også forordning 2017/565 artikkel 29. Finanstilsynet legger til grunn at også forsikringsforetak og pensjonsforetak utarbeider hensiktsmessige retningslinjer for ledere, ansatte og tilknyttede agents personlige transaksjoner.

2.3 Uavhengige kontrollfunksjoner i andre linje

Formålet med dette avsnittet er å vurdere rollen på kapitalforvaltningsområdet til foretakets uavhengige kontrollfunksjoner i andrelinjen. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Styret bør fastsette en instruks for den enkelte kontrollfunksjon hvor funksjonens plikter og rettigheter framgår, herunder funksjonens uavhengighet og interaksjon med styret.

- Kontrollfunksjonene bør rendyrkes for å sikre tilstrekkelig uavhengighet fra utøvende funksjoner. Leder av den enkelte kontrollfunksjon bør organisatorisk være direkte underlagt daglig leder. Leder av den enkelte funksjon bør uansett organisering ha rett og plikt til å rapportere direkte til daglig leder og styret.

Risikostyringsfunksjonen

- Risikostyringsfunksjonen bør løpende overvåke om foretakets system for risikostyring er hensiktsmessig og at det er gjennomført på en effektiv måte.
- Risikostyringsfunksjonen bør løpende overvåke foretakets samlede risikoprofil og rapportere om foretakets risikoer direkte til styret og ledelsen. Risikostyringsfunksjonen bør løpende identifisere og vurdere nye / framvoksende risikoer og bærekraftsrisiko.
- Risikostyringsfunksjonen bør regelmessig foreta vurderinger av etterlevelse av rammer på kapitalforvaltningsområdet. Risikostyringsfunksjonen bør foreta andre relevante kontroller og overvåke at internkontrollen på kapitalforvaltningsområdet er hensiktsmessig og effektiv.
- Risikostyringsfunksjonen bør være involvert i diskusjoner om foretakets strategi og risikoappetitt. Risikostyringsfunksjonen bør være involvert i vurderinger som har vesentlig betydning for foretakets kapitalforvaltning, herunder godkjenning av nye investeringsaktiviteter. Det bør likevel være tydelig at ansvaret for beslutningene ligger hos fullmaktshaver i første linje og hos styret.
- Risikostyringsfunksjonen bør påse at det er uavhengig kontroll av foretakets beregning av kapitalkravene.

Aktuarfunksjonen

- Aktuarfunksjonen bør bidra til effektiv gjennomføring av foretakets system for risikostyring.

Etterlevelsesfunksjonen

- Forsikringsforetak skal ha en uavhengig etterlevelsesfunksjon. Etterlevelsesfunksjonen bør gjennomføre kontroller for å verifisere at aktuelt eksternt og internt regelverk som er relevant for kapitalforvaltningsområdet, etterleves.
- Etterlevelsesfunksjonen bør involveres i prosessen med å vurdere risiko knyttet til nye aktiviteter innenfor kapitalforvaltningsområdet. Det bør likevel være tydelig at ansvaret for beslutningene ligger hos fullmaktshaver i første linje og hos styret.

2.4 Ressurser og kompetanse

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets ressurser og kompetanse innen kapitalforvaltningsområdet. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Styret og ledelsen bør ha tilstrekkelig kompetanse på kapitalforvaltningsområdet.
- Styret og ledelsen bør sikre at foretaket har personell med tilstrekkelig kompetanse til å styre og kontrollere de aktuelle risikoene. Foretaket bør ha personell som samlet har de kvalifikasjoner og erfaringer som er nødvendig for at virksomheten drives på en forsvarlig måte.
- Antallet medarbeidere bør være tilpasset virksomhetens kompleksitet og omfang. Ressursene bør være tilstrekkelige til å dekke inn midlertidig fravær av nøkkelpersonell.
- Ved utkontraktering av den operative kapitalforvaltningen bør foretaket til enhver tid ha kompetanse og ressurser til å overvåke og kontrollere risikoer knyttet til den utkontrakterte virksomheten.
- Personell med kontrollansvar bør ha god forståelse av aktuelle risikoer og ha myndighet og insentiver til å belyse og vurdere handlinger utført av personell med resultatansvar. Styrkeforholdet mellom enheter/personell med resultatansvar og enheter/personell med kontrollansvar bør være slik at kontrollenhetene kan gjennomføre en effektiv og god løpende kontroll av virksomheten.
- Uavhengige kontrollfunksjoners ressurser og kompetanse innen kapitalforvaltningsområdet bør være tilpasset kompleksiteten og omfanget av virksomheten.

3. Måling av risiko

3.1 Administrasjon og verdivurdering av markedsposisjoner

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets systemer, prosedyrer og rutiner for administrasjon av markedsposisjoner, beregning av markedsverdier (verdivurdering) og beregning av ordinære eksponeringsindikatorer / risikomål. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Administrasjon av markedsposisjoner (porteføljesystemet)

- Porteføljesystemet bør inkludere alle posisjoner, og bør avstemmes mot troverdige kilder for posisjons- og markedsdata. Porteføljesystemet bør løpende og minst daglig oppdateres med nye transaksjoner.
- Dersom det benyttes ulike systemer for ulike delporteføljer / instrumenter, bør det foreligge rutiner for hvordan dataene skal integreres.
- Porteføljesystemet bør løpende oppdateres med nye markedspriser. Markedsprisene må hentes fra anerkjente kilder.
- Beregning av markedsverdier (verdivurdering) og eksponeringsindikatorer bør være basert på anerkjente metoder og prinsipper. Risikoeksponering bør måles på en konsistent og enhetlig måte. Modeller og forutsetninger bør være godt dokumentert. Sentrale forutsetninger bør være kjent og forstått av styret og ledelsen og bør revurderes minst årlig.
- Manuelle rutiner knyttet til registrering og verdivurdering mv. bør være redusert til et minimum. Eventuelle manuelle endringer av systemdata bør dokumenteres.
- Det bør foreligge rutiner for kvalitetssikring av data og systemer.

Nærmere om retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering

- Foretakets retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering av markedsposisjoner bør minst dekke:
 - Metodikk og kriterier som skal benyttes for vurdering av aktive og ikke-aktive markeder
 - Krav til dokumentasjon av verdivurderingsprosessen, metodikk, data, parametere og forutsetninger
 - Prosess for jevnlig uavhengig gjennomgang og verifikasjon
- Foretakets prosedyrer for kontroll av datakvaliteten bør inkludere:
 - Fullstendigheten av dataene
 - Dataenes egnethet, både fra interne og eksterne kilder
 - Jevnlig uavhengig gjennomgang og verifikasjon

3.2 Risikomodeller

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets eventuelle bruk av modeller for beregning av markeds- og kredittrikonivå for interne formål. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Modellene

- Modellene bør fange opp et tilstrekkelig antall risikofaktorer: Modellporteføljen (risikofaktorene) bør gi en god representasjon av den faktiske porteføljen.
 - Det bør som et minimum være et tilstrekkelig og representativt antall risikofaktorer innenfor hver av risikokategoriene som modellen dekker, dvs. aksjer, renter, valuta, eiendom, etc. I tillegg bør det være et tilstrekkelig og representativt antall risikofaktorer som dekker, for eksempel punkter på rentekurven, aksjeindekser, valutakurser, etc.

- Det må være tilstrekkelig kvalitet på dataseriene (markeds- og posisjonsdata) som inngår i beregningene og på prosedyrene for oppdateringen av disse.
- Modellenes beregning av risikoreducerende effekter (graden av samvariasjon mellom ulike elementer i og mellom porteføljer) bør ved usikkerhet være konservativt anslått.

Integrasjon og validering

- Modellene bør være en integrert del av foretakets system for risikostyring, herunder i foretakets ORSA-prosess.
- Foretaket bør ha etablert rutiner for kontroll og oppfølging av modellens gyldighet gjennom validering. Valideringen, så vel som selve modellen, bør være godt dokumentert.

3.3 Stresstester og scenarioanalyser

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets bruk av stresstester og scenarioanalyser for vurdering av markeds- og kredittrisikonivå. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Foretaket bør utarbeide stresstester og scenarioanalyser for alle vesentlige risikoer foretaket er eksponert mot.
- Foretaket bør jevnlig måle sin sårbarhet for uvanlige markedsforhold, herunder situasjoner hvor sentrale forutsetninger i den løpende risikomålingen bryter sammen.
- Foretaket bør utarbeide "worst case" scenarioer i tillegg til mer sannsynlige scenarioer.
- Foretaket bør regelmessig revidere utformingen av stresstestene og scenarioanalysene og forutsetningene som er lagt til grunn.
- Stresstester og scenarioanalyser bør være en integrert del av foretakets system for risikostyring, herunder i foretakets ORSA-prosess.

4. Overvåking og rapportering

4.1 Rutiner for overvåking

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets rutiner for overvåking av risiko, resultater og etterlevelse av interne og eksterne retningslinjer. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Overvåkning av risiko

- Overvåking av risikonivå bør skje løpende både på konsolidert nivå og for delporteføljer.
- Det bør være etablert prosedyrer som sikrer at det er konsistens mellom styrets risikoappetitt og det etablerte rammenivået, herunder at det er en forsvarlig sammenheng mellom egenskapene til forsikringsforpliktelsene og tilhørende eiendeler gitt nivået på foretakets bufferkapital.
- Styret og ledelsen bør jevnlig vurdere utfallet av gjennomførte stresstester og scenarioanalyser opp mot bufferkapitalen og nivået på etablerte rammer.
- Ved overskridelse av visse forhåndsbestemte risikonivåer bør umiddelbart styret og ledelsen vurdere den oppståtte situasjonen. Det bør være etablert handlingsregler for risiko-reducerende tiltak eller tiltak for å styrke bufferkapitalen ved overskridelse av slike risikonivåer.

Overvåking av resultater

- Overvåking av resultater bør skje løpende både på konsolidert nivå og for delporteføljer. Foretaket bør måle risikojustert avkastning.
- Metodikk for måling av avkastning bør være godt dokumentert og følge etablert beste praksis.
- Det bør foreligge prosedyrer for tiltak dersom enkeltmandater over tid viser svake resultater.

Overvåking av etterlevelse

- Det bør foreligge rutiner for overvåking av etterlevelse av interne retningslinjer / rammer og rutiner, herunder rutiner for overvåking av eksterne forvaltere. Gjentatte brudd på rammer mv. indikerer at rutinene og eventuelt etablerte holdninger til etterlevelse ikke er tilfredsstillende.
- Det bør foreligge rutiner for overvåking av etterlevelse av lovkrav. Gjentatte overtredelser av kravene indikerer at rutinene og eventuelt etablerte holdninger til etterlevelse ikke er tilfredsstillende.
- Brudd på interne retningslinjer og rutiner bør rapporteres til den instans hvor de er vedtatt. Alvorlige brudd bør rapporteres umiddelbart. Brudd på lovkrav bør rapporteres til styret. Det bør foreligge prosedyrer for oppfølging av alle typer brudd.

4.2 Styre- og ledelsesrapportering

Formålet med dette avsnittet er å vurdere rapporteringen til styret og ledelsen på kapitalforvaltningsområdet og rutinene for kvalitetssikring av rapporteringen. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

Innhold

- Rapporteringen til styret og ledelsen bør gi et helhetlig bilde av foretakets markeds- og kredittrisiko.
- I rapporteringen til styret og ledelsen bør de målevariable som er definert i strategi, rammedokumenter og overordnede retningslinjer, inngå. Eksempler er:
 - Faktisk risikoeksponering i forhold til etablerte rammenivåer. Maksimal rammeutnyttelse mellom rapporteringstidspunktene bør framgå når det er relevant.
 - Faktiske resultater i forhold til måltall / referanseindekser
- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter som viser resultater av stresstester og scenarioanalyser og andre sentrale analyser av risikonivået. Sentrale forutsetninger for

beregningene bør klart framgå slik at styret og ledelsen kan evaluere gyldigheten og implikasjonene av de ulike scenarioene.

- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter som viser foretakets etterlevelse av retningslinjer og rutiner på kapitalforvaltningsområdet.
- Styret og ledelsen bør jevnlig motta rapporter fra uavhengige kontrollfunksjoner som viser funksjonens evalueringer av systemet for styring og kontroll av kapitalforvaltningsområdet.

Frekvens

- Det bør rapporteres jevnlig til styret og ledelsen. Rapporteringsfrekvensen må tilpasses kompleksiteten og omfanget av virksomheten.

Kvalitetssikring

- Foretaket bør etablere rutiner for kvalitetssikring av rapporteringsdataene og systemene for rapportering. Det bør foretas rimelighetskontroller og stikkprøver av dataene. Rapportenes form, innhold og frekvens bør vurderes jevnlig.

4.3 Ekstern rapportering

Formålet med dette avsnittet er å vurdere foretakets offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene knyttet til kapitalforvaltningsområdet og rutineene for kvalitetssikring. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Foretaket bør ha retningslinjer for offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene. Retningslinjene bør dekke ansvar og prosesser, herunder krav til ekstraordinær rapportering til Finanstilsynet ved vesentlige hendelser. Sentrale rapporter bør godkjennes av styret og ledelsen.
- Foretaket bør ha rutiner for kontroll av dataene som offentligjøres og som rapporteres til myndighetene. Dårlig kvalitet på rapporteringsdataene indikerer at rutineene ikke er tilfredsstillende.
 - Et eksempel på en slik rutine kan være at enheter / personell som har det løpende fagansvaret for kapitalforvaltningsområdet skal gjennomgå rapportene før de oversendes myndighetene.

5. Uavhengig kontroll i tredje linje

Formålet med dette kapittelet er å vurdere internrevisjonens evaluering av systemet for styring og kontroll på kapitalforvaltningsområdet. Nedenfor følger aktuelle vurderingspunkter:

- Foretaket skal ha en internrevisjonsfunksjon. Internrevisjonen skal kontrollere at foretaket er organisert og drives på en forsvarlig måte og i samsvar med gjeldende krav til virksomheten.
- Funksjonen skal være uavhengig av foretakets første- og andrelinje og rapportere direkte til styret. Internrevisjonen skal være objektiv og uavhengig i sine vurderinger.
- Internrevisjonen skal utarbeide en revisjonsplan som skal legges fram for styret. Prioriteringene i planen skal være risikobasert. Internrevisjonen skal minst årlig rapportere til styret om gjennomføring av planen og funksjonens vurderinger og anbefalinger.

Uavhengige evalueringer / kontroller

- Foretakets system for styring og kontroll av kapitalforvaltningsområdet bør jevnlig evalueres av internrevisjonen. Slike evalueringer bør over tid blant annet dekke:
 - Vurderinger av om systemet for styring og kontroll av foretakets kapitalforvaltning er hensiktsmessig sett i forhold til virksomhetens kompleksitet og risikonivå.
 - Vurderinger av om foretaket har etablert tilstrekkelig uavhengighet og arbeidsdeling mellom enheter / personell med resultatansvar og enheter/personell med kontrollansvar.
 - Vurderinger av om interne retningslinjer og rutiner for styring og kontroll av markeds- og kredittrisiko, er hensiktsmessige og godt dokumentert.
 - Kontroll av om interne retningslinjer og rutiner for styring og kontroll av markeds- og kredittrisiko, etterleves. Kontroll av etterlevelse av lovkrav.
 - Vurderinger av om modeller og forutsetninger som ligger til grunn for verdivurdering og måling av markeds- og kredittrisiko er godt dokumentert, at kvalitetssikringen av modeller og underliggende data er tilfredsstillende og at aggregeringen av risiko er hensiktsmessig.
 - Vurderinger av styret og ledelsens deltagelse i risikostyringsprosessen.
 - Vurderinger av om det er tilstrekkelig kompetanse og ressurser knyttet til kapitalforvaltningsområdet i foretaket.

Oppfølging av internrevisjonens evalueringer / kontroller

- Rapporter fra internrevisjonen bør behandles av styret. Det bør foreligge prosedyrer for hvordan påpekninger fra internrevisjonen skal behandles og følges opp.

VEDLEGG Mal for varsel om stedlig tilsyn

1 STRATEGI OG OVERORDNEDE RETNINGSLINJER

1.1 Strategi

- 1.1.1 Foretakets overordnede forretningsstrategi og risikostrategi.
- 1.1.2 Strategi for kapitalforvaltningen. Eventuelle strategidokumenter for relevante underenheter og datterforetak.
- 1.1.3 Dokumentasjon som viser foretakets planprosess, herunder prosedyrer for revisjon av strategi og rammer for kapitalforvaltningsområdet.

1.2 Risikorammer

- 1.2.1 Dokumentasjon som viser rammestruktur og rammenivå for foretakets virksomhet innen kapitalforvaltningsområdet.
- 1.2.2 Dokumentasjon som viser delegering av rammer og fullmakter til ulike nivåer i organisasjonen, herunder investeringsmandater.

1.3 Sentrale retningslinjer

- 1.3.1 Retningslinjer for godkjenning av nye investeringsaktiviteter og viktige sikringsstrategier. Dokumentasjon av nye investeringsaktiviteter og sikringsstrategier introdusert de seneste to årene. Prosedyrer for valg av eksterne forvaltere.
- 1.3.2 Forvaltningsavtaler inngått med konserninterne og konserneksterne forvaltere med eventuelle vedlegg.
- 1.3.3 Eventuelle øvrige sentrale retningslinjer for kapitalforvaltningsområdet.
- 1.3.4 Dokumentasjon som viser foretakets system for styring og kontroll av likviditetsrisiko.

2 ORGANISERING OG ANSVARFORHOLD

- 2.1.1 Organisasjonskart som viser foretakets juridiske struktur og funksjonelle organisering.
- 2.1.2 Oversikt over styrende og besluttsende organer. Oversikt over enheter/personell som inngår i foretakets system for styring og kontroll av kapitalforvaltningsområdet. Dokumentasjon som viser enhetenes/personenes ansvarsområder og rapporteringslinjer. Kopi av styrereferatene for de siste to årene.
- 2.1.3 Nærmere beskrivelse av den eller de enhetene som er ansvarlig for å utarbeide rapporter til styret og ledelsen vedrørende risikonivå og resultater.
- 2.1.4 Dokumentasjon som viser rapporteringslinjer for, og arbeidsdelingen mellom, personer/enheter med resultatansvar og personer/enheter med kontrollopgaver.
- 2.1.5 Dokumentasjon som viser eventuelle formelle krav til kompetanse for medarbeidere på ulike nivåer og i ulike funksjoner innen kapitalforvaltningsområdet.

3 MÅLING AV RISIKO

3.1 Administrasjon og verdivurdering av markedsposisjoner

- 3.1.1 Dokumentasjon som beskriver foretakets porteføljesystem(er).
- 3.1.2 Rutiner for oppdatering og kontroll av posisjons- og markedsdata.
- 3.1.3 Eventuelle rutiner for integrering av data fra ulike systemer. Redegjørelse for eventuelle avstemningsproblemer.
- 3.1.4 Retningslinjer og prosedyrer for verdivurdering.

3.2 Risikomodeller

- 3.2.1 Dokumentasjon som beskriver eventuelle modeller som benyttes for å måle foretakets markeds- og kredittrikonivå, herunder hvilke risikokategorier modellen(e) omfatter og dens viktigste parametere.
- 3.2.2 Dokumentasjon som viser hvordan modellene er integrert i foretakets samlede system for styring og kontroll av risiko.

3.3 Stresstester og scenarioanalyser

- 3.3.1 Dokumentasjon som viser foretakets systemer og prosedyrer for stresstester og scenarioanalyser. Eksempler på gjennomførte analyser.
- 3.3.2 Dokumentasjon som viser hovedtrekkene i de scenarioene som benyttes.
- 3.3.3 Dokumentasjon som viser hvordan systemet for stresstester og scenarioanalyser integreres i foretakets system for risikostyring.

4 OVERVÅKNING OG RAPPORTERING

4.1 Rutiner for overvåking

- 4.1.1 Rutiner for overvåking av risiko på konsolidert basis og for delporteføljer. Siste års referater fra risikostyringskomité eller lignende styrende organer.
- 4.1.2 Prosedyrer som sikrer at det er konsistens mellom styrets risikoappetitt og det etablerte rammenivået. Prosedyrer som sikrer at det er en forsvarlig sammenheng mellom egenkapene til forsikringsforpliktelsene og tilhørende eiendeler.
- 4.1.3 Dokumentasjon som viser eventuelle handlingsregler for risikoreduserende tiltak eller tiltak for å styrke bufferkapitalen ved overskridelse av definerte risikonivåer.
- 4.1.4 Rutiner for overvåking av resultater på konsolidert basis og for delporteføljer. Prosedyrer for tiltak dersom enkeltmandater over tid viser svake resultater.
- 4.1.5 Rutiner for overvåking/kontroll av etterlevelse av interne retningslinjer og rutiner, herunder oppfølging av eksterne forvaltere. Rutiner for overvåking av lovkrav.
- 4.1.6 Prosedyrer for rapportering og oppfølging av brudd på retningslinjer og rutiner. Oversikt over eventuelle brudd på retningslinjer og rutiner innen kapitalforvaltningsområdet i de siste to årene.

4.2 Styre- og ledelsesrapportering

- 4.2.1 Oversikt over alle faste rapporter til styret og ledelsen om kapitalforvaltningen, med angivelse av rapporteringsfrekvens. Siste versjon av hver rapport.
- 4.2.2 Oversikt over andre faste rapporter som produseres/mottas i den løpende risiko- og resultatoppfølgingen med angivelse av innhold, frekvens og mottakere.
- 4.2.3 Rutiner for kvalitetssikring av rapporteringsdata og systemene for rapportering.

4.3 Ekstern rapportering

- 4.3.1 Retningslinjer for offentliggjøring av informasjon og rapportering til myndighetene. Rutiner for kvalitetssikring av rapporteringen til myndighetene på kapitalforvaltningsområdet.

5. UAVHENGIG KONTROLL I TREDJE LINJE

- 5.1 Dokumentasjon som viser intern revisors ressurser og planer for kapitalforvaltningsområdet.
- 5.2 Rapporter fra intern revisor, som berører kapitalforvaltningsområdet, de seneste to årene, samt foretakets svar på disse.
- 5.3 Rapporter/brev fra valgt revisor, som berører kapitalforvaltningsområdet, de seneste to årene, samt foretakets svar på disse. Eventuelle rapporter fra andre uavhengige kontrollfunksjoner i samme periode.

5.4 Prosedyrer for oppfølging av påpekninger fra uavhengige kontrollfunksjoner.

